

تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر عملکرد مالی، ثبات مالی و فراگیری مالی

فاطمه امیدی^۱

محسن هاشمی گهر^{۲*}

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۰۷/۲۷

چکیده

هدف از اجرای این پژوهش، بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر عملکرد مالی، ثبات مالی و فراگیری مالی شرکت های بورس اوراق بهادار تهران می باشد. دوره زمانی تحقیق سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ می باشد که شامل ۱۲۰ شرکت از بورس اوراق بهادار تهران می باشند. برای تجزیه تحلیل داده ها از روش رگرسیون چند متغیره داده های ترکیبی استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می دهد که رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و عملکرد وجود دارد. در نمونه مورد بررسی شواهدی منبی بر وجود رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و ثبات مالی یافت نشد و در ادامه دریافتیم که رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و فراگیری مالی وجود دارد.

واژگان کلیدی

مسئولیت اجتماعی عملکرد مالی، ثبات مالی، فراگیری مالی

۱. کارشناس ارشد حسابداری، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. دکتری، حسابداری، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (*نویسنده مسئول)

مقدمه

دیدگاه سنتی شرکت خاطر نشان می کند که مسئولیت اصلی سازمان های به حداکثر رساندن ثروت سهامداران است و فعالیت های مسئولیت اجتماعی نیست. بلکه این مسئولیت به عهده جامعه و افراد است. دیدگاه سنتی بیان می کند که هر فعالیتی که منجر به سودآوری شرکت نمی شود از چرخه باید حذف گردد. از سوی دیگر، کارول^۱ (۱۹۷۹) استدلال می کند که مسئولیت هر یک سازمان فقط برای برآوردن انتظارات اقتصادی نیست، بلکه شرکت ها نیز باید در فعالیت های بشردوستانه و اخلاقی مشارکت کنند، زیرا کسب و کارها بخشی بزرگی از جوامع را تشکیل می دهند. بیان می کند که مسئولیت اجتماعی به شرکت ها مزیت رقابتی می دهد، به بیان دیگر رابطه ای مثبت بین عملکرد مالی و مسئولیت اجتماعی وجود دارد. موفقیت یک شرکت به روابط مدیریت آن با همه ذینفعان بستگی دارد. شرکت های با مسئولیت پذیری بالا، مشکلات نمایندگی را با ارائه سود سهام بالاتر به سهامداران مدیریت می کنند و مسئولیت اجتماعی شرکتی باید به عنوان یک ابزار سرمایه گذاری در نظر گرفته شود، نه به عنوان هزینه. از این رو، انتظار می رود که سازمان های تجاری بیشتر برای فعالیت های مسئولیت اجتماعی شرکتی هزینه کنند. با این حال، بر خلاف کشورهای توسعه یافته، کشورهای نوظهور مانند ایران در عملکردهای مسئولیت اجتماعی شرکتی عقب هستند. در اقتصادهای توسعه یافته، شرکت ها درگیر فعالیت هایی هستند که نه تنها به اقتصاد، بلکه به آموزش، محل کار و ایجاد روابط با مشتری شرکت ها اطلاعات مسئولیت اجتماعی شرکتی را برای به دست آوردن بازده مالی و غیرمالی گزارش می کنند. بازده مالی می تواند عملکرد بهتر شرکت، ثبات مالی، شمول مالی و دسترسی بهتر به تامین مالی را برای شرکت فراهم کند. فراگیری مالی به بستن شکاف بین ثروتمندان و اقشار کم درآمد کمک می کند و به ثبات اجتماعی کمک می کند و با کمک فراگیری مالی، کاربران می توانند به خدمات مالی بیشتری دسترسی داشته باشند (بنلمی ۲۰۱۹).

با فراگیری مالی انتظار می رود که مجموع سپرده های بانکی افزایش یابد و این امر به ثبات بخش بانکی کمک کند. از این جهت، فراگیری مالی به افزایش رشد اقتصادی و کاهش فقر کمک می کند. در سطح اقتصاد کلان، ثبات مالی برای مدت طولانی مورد توجه دانشگاه ها و دولت ها بوده است. اخیراً محققان متوجه شده اند که ثبات مالی یک کشور در غیاب شرکت های مالی پایدار نمی تواند وجود داشته باشد. از آنجایی که بخش بانکی نقش مهمی در تامین مالی دارند و فعالیت های توسعه ای شرکتها و تامین مالی با کمک بانک انجام می گیرد، آنها به عنوان یک واسطه بین سپرده گذاران و وام گیرندگان، مسئولیت اجتماعی به نتیجه نهایی آن کمک می کند. به طور مستقیم و غیر مستقیم، از طریق ادغام نگرانی های اجتماعی و زیست محیطی و عملکرد شرکت به عنوان یک شرکت واقعی شهروند بنابراین می تواند به ثبات بلندمدت در بخش مالی منجر شود. بسیاری از شرکت ها پس از اینکه متوجه شدند که مشارکت در فعالیت های اجتماعی می تواند به پایداری ریال ثبات مالی، انعطاف پذیری بیشتر و افزایش چرخه و طول عمر شرکت کمک کند سعی دارند در طرح های اجتماعی مشارکت پیدا کنند و برنامه ای میان مدت و بلند مدت در جهت نیل به اهداف را برنامه ریزی و پیاده سازی کنند (هاکان و همکاران، ۲۰۲۰). ما در این مطالعه تلاش داریم تا تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکتی را بر روی جامعه آماری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی کنیم.

^۱ Carroll

مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

مسئولیت اجتماعی شرکتی یک تصمیم استراتژیک است که سازمان‌های متعهد به بازپرداخت جامعه می‌توانند به حل آن کمک کنند. مسائل محیطی و اجتماعی با هدف تأثیر مثبت بر افراد خارج از سازمان شکل می‌گیرد. سازمان‌های تجاری اهمیت عملکرد مالی و همچنین عملکرد غیرمالی (به عنوان مثال، عملکرد اجتماعی شرکت) را در نتیجه کلی کسب و کار خود می‌دانند. این در حالی است که دیدگاه سنتی مالی شرکت‌ها بر نظریه حداکثر سازی سود تمرکز دارد. رویکرد مسئولیت اجتماعی شرکتی یک مفهوم مدرن و دینفع‌گرا از سازمان‌ها را معرفی می‌کند. دیدگاه سنتی شرکت خاطرنشان می‌کند که مسئولیت اصلی سازمان‌های به حداکثر رساندن ثروت سهامداران است و فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی نیست. بلکه این مسئولیت به عهده جامعه و افراد است. دیدگاه سنتی بیان می‌کند که هر فعالیتی که منجر به سودآوری شرکت نمی‌شود از چرخه باید حذف گردد. از سوی دیگر، کارول (۱۹۷۹) استدلال می‌کند که مسئولیت هر یک سازمان فقط برای برآوردن انتظارات اقتصادی نیست، بلکه شرکت‌ها نیز باید در فعالیت‌های بشردوستانه و اخلاقی مشارکت کنند، زیرا کسب و کارها بخشی بزرگی از جوامع را تشکیل می‌دهند (مارگولیس و همکاران^۱، ۲۰۰۹). مسئولیت اجتماعی به شرکت‌ها مزیت رقابتی می‌دهد، به بیان دیگر رابطه ای مثبت بین عملکرد مالی و مسئولیت اجتماعی وجود دارد (فریمن^۲، ۱۹۸۴).

پیشینه پژوهش

در داخل کشور در این زمینه مهدی عرب صالحی و همکاران (۱۳۹۹) در بررسی رابطه مسئولیت اجتماعی با عملکرد مالی نشان می‌دهند که عملکرد مالی با مسئولیت اجتماعی شرکت نسبت به مشتریان و نهادهای موجود در جامعه ارتباط دارد. ولی عملکرد مالی با مسئولیت اجتماعی شرکت نسبت به کارکنان و محیط زیست رابطه معناداری ندارد. صنوبر و همکاران (۱۳۹۹) در بررسی رابطه بین مسوولیت پذیری اجتماعی و ابعاد آن شامل شرایط محیط کار، محیط زیست، رفتار کسب و کار، جامعه و اجتماع محلی و راهبری شرکت با عملکرد مالی شرکت‌ها در صنعت مواد و محصولات دارویی نشان دادند که بین متغیر مسوولیت پذیری اجتماعی و هر یک از ابعاد پنج گانه آن با متغیر عملکرد مالی، رابطه ای وجود ندارد. همچنین، بین اندازه و ریسک سازمان با عملکرد مالی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. حاجیها و همکاران (۱۳۹۹) در بررسی حاکمیت شرکتی، افشای مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت دریافتند که بین معیار تمرکز مالکیت و مسئولیت اجتماعی ارتباط معنی داری وجود دارد ولی بین معیار درصد سهام در دست سهام داران عمده و مسئولیت اجتماعی ارتباط معنی داری مشاهده نشد. همچنین بین مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت نیز ارتباطی معنی دار مشاهده نشد. حساس یگانه و همکاران (۱۳۹۹) در بررسی ارتباط گزارشگری مسئولیت اجتماعی با ارزش شرکت دریافتند که همبستگی مثبت بین ارزش شرکت و امتیاز گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها می‌باشد. همچنین، نتیجه آزمون‌ها نشان می‌دهد که در نظر گرفتن همزمان اطلاعات مالی گزارش‌های سالانه و اطلاعات مسئولیت اجتماعی، نسبت به توجه صرف به اطلاعات مالی، به نحو بهتری تغییرات ارزش سهام را توضیح می‌دهد. صراف و همکاران (۱۳۹۸) در بررسی هموارسازی سود، مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت دریافتند که بین هموارسازی و مسئولیت اجتماعی با کیو توبین در شرکت‌های هموارساز پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار با مسئولیت اجتماعی بالا،

¹ Margolis

² Freeman

رابطه معناداری وجود دارد. یعنی ارزش، در شرکت های هموارساز با مسئولیت اجتماعی بالا، نسبت به شرکت های غیرهموارساز با مسئولیت اجتماعی پایین، بیشتر است. نمازی و همکاران (۱۳۹۷) در بررسی تأثیر نوآوری و نقش تعدیلی مسئولیت پذیری اجتماعی بر عملکرد مالی دریافتند که نوآوری در صنعت دارویی، شیمیایی و پلاستیک نسبت به صنایع دیگر، تأثیری بیشتری روی عملکرد مالی دارد. مسئولیت پذیری اجتماعی در صنعت کانی ها و دارویی، شیمیایی و لاستیک نسبت به صنایع دیگر، تأثیر بیشتری بر عملکرد مالی شرکت ها دارد. قادرزاده و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهش خود با عنوان شناسایی و رتبه بندی عوامل موثر بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها با رویکرد داده کاوی دریافتند که عوامل اقتصادی، ویژگی های شرکت و عوامل راهبردی شرکتی تأثیر معنی داری بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها دارند. بر این اساس، به ترتیب؛ متغیرهای اندازه، اهرم مالی، مالکیت مدیریت، تمرکز مالکیت، دوگانگی مسئولیت مدیرعامل، تورم، سابقه، سودآوری و استقلال هیات مدیره بیشترین اهمیت را در تبیین افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها داشته اند. وحیدی الی زایی و فخاری (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان تأثیر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتی بر عملکرد مالی شرکت دریافتند که یک ارتباط مثبت و معنی داری بین مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتی و عملکرد مالی شرکت وجود دارد. صفری گرایلی و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان مروری بر افشای مسئولیت اجتماعی و نظریه های حسابداری پیرامون آن به این موضوع پرداختند. این مطالعه به استفاده از نظریه های حسابداری در توجیه رفتار افشای مسئولیت اجتماعی شرکتی می پردازد. ترکیب تحقیقات راجع به افشای حسابداری و تحقیقات راجع به مسئولیت اجتماعی شرکت ها نیز مورد بررسی قرار می گیرد. به طور خاص، استفاده از نظریه حسابداری مثبت و همچنین مطالعات مهم راجع به استفاده از این نظریه مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد.

در خارج از کشور نیز هاکان و همکاران (۲۰۲۰) در بررسی کارکردهای مسئولیت اجتماعی بر ارتقای سطح عملکرد کسب و کارها دریافتند که سازه مزیت رقابتی نسبت به سازه های رضایت مشتری و شهرت سازمانی از بیشترین شدت رابطه با عملکرد سازمانی برخوردار بوده است. اگرچه مسئولیت اجتماعی سازمانی در این شرکت ها از بیشترین شدت اثر بر میزان رضایتمندی مشتریان در مدل ساختاری برخوردار بوده است. همچنین شهرت و اعتبار و مزیت رقابتی در ارتقای نسبتاً اندک عملکرد شرکت و متعاقباً بهبود سطح رضایت مشتری نقش مؤثری دارند. چن و همکاران^۱ (۲۰۲۱) مقاله ای با عنوان چگونه مسئولیت اجتماعی شرکت بر هزینه سرمایه مالکانه (هزینه حقوق صاحبان سهام) خود از طریق ریسک عملیاتی تأثیر می گذارد؟" دریافتند که عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت ها با هزینه سرمایه مالکانه (هزینه حقوق صاحبان سهام) سهام رابطه منفی دارد. عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت ها با ریسک عملیاتی رابطه منفی دارد. نمازی و جعفری^۲ (۲۰۲۰) به بررسی اثرات تعدیل هزینه های نمایندگی در رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت و چسبندگی هزینه ها نشان می دهند که دو گروه از شاخص های هزینه نمایندگی از جمله نسبت گردش دارایی و تعامل بین فرصت های رشد شرکت و جریان های نقدی آزاد تأثیر تعدیل کننده ای بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت و چسبندگی هزینه دارند. با این حال، نسبت هزینه خالص عملیاتی به خالص هیچ تأثیری در رابطه ندارد. یافته ها نشان می دهد که مسئولیت اجتماعی شرکت و هزینه نمایندگی تأثیر مستقیمی بر چسبندگی هزینه ها دارند، به این معنی که بنگاه های با نرخ مسئولیت اجتماعی بالاتر چسبندگی هزینه های عملیاتی بیشتری نسبت به شرکت های دارای مسئولیت

^۱ Chen & Zhang

^۲ Namazi & Jafari

اجتماعی پایین دارند. نگوین^۱ (۲۰۱۹) در پژوهش خود با عنوان بررسی تأثیر آگاهی مسئولیت اجتماعی شرکت بر عملکرد مالی: شواهد از موسسات اعتباری در ویتنام دریافتند که بین بازپرداخت مسئولیت اجتماعی و عملکرد مالی بانک‌های تجاری در ویتنام رابطه منفی وجود دارد. این نتیجه ممکن است با الزامات اضافی قانون مربوط به مسئولیت اجتماعی توضیح داده شود در حالی که بانک‌ها در شرایط دشواری به علت تضعیف اقتصادی در طول پژوهش‌ها هستند. باسلاح و همکاران^۲ (۲۰۱۸)، در تحقیقی با عنوان عملکرد اجتماعی و ریسک شرکت: تأثیر بحران مالی دریافتند که رابطه بین عملکرد اجتماعی و ریسک در دوره بحران (دوره پس از بحران) در مقایسه با دوره قبل از بحران به طور قابل توجهی متفاوت است. عملکرد اجتماعی، نوسانات را در طول دوره بحران مالی کاهش می‌دهد. پتانسیل کاهش ریسک عملکرد اجتماعی، عمدتاً به دلیل وجود نقاط قوت عملکرد اجتماعی است. لیو و لو^۳ (۲۰۱۷)، در تحقیقی با عنوان مسئولیت اجتماعی شرکت، عملکرد شرکت و ریسک شرکت: نقش شهرت شرکت به صورت تجربی اثر فعال فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکتها را در بهبود عملکرد شرکت و کاهش ریسک نشان می‌دهد. همچنین نقش شهرت شرکت را بررسی نموده‌اند و رابطه مثبت و معناداری بین فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکتها و اعتبار شرکت ارائه نموده‌اند و نشان می‌دهند که اعتبار شرکت با عملکرد اجتماعی آن رابطه مثبت دارد در حالی که با ریسک شرکت ارتباطی منفی دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار دارد، از لحاظ ماهیت در زمره پژوهش‌های توصیفی و از نظر روش نیز در دسته پژوهش‌های همبستگی محسوب می‌گردد. برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، از روش کتابخانه‌ای و در بخش داده‌های پژوهش از مراجعه به صورت‌های مالی، یادداشت‌های توضیحی و ماهنامه بورس اوراق بهادار استفاده شده است. به منظور توصیف و تلخیص داده‌های جمع‌آوری شده از آمار توصیفی و استنباطی بهره‌گرفته شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از رویکرد داده‌های ترکیبی و نرم‌افزار E Views استفاده می‌گردد. جامعه آماری، این پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد که طی سال‌های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۹ در بورس اوراق بهادار تهران حضور داشته‌اند که بر اساس روش حذف سیستماتیک تعداد ۱۲۰ شرکت به عنوان نمونه آماری پژوهش جهت آزمون فرضیه آماری انتخاب شده است. شیوه اندازه‌گیری متغیرها در ادامه ارائه می‌گردد:

متغیر وابسته پژوهش

الف- عملکرد مالی شرکت: از چهار شاخص زیر استفاده می‌شود:

بازده دارایی‌ها؛ بازده حقوق صاحبان سهام؛ سود هر سهم و حاشیه سود خالص

$ROA_{i,t}$ = بازده دارایی‌های شرکت i در سال t که برابر است با نسبت سودخالص به کل دارایی‌ها.

$ROE_{i,t}$ = بازده حقوق صاحبان سهام شرکت i در سال t که برابر است با سودخالص به کل تعداد سهام منتشره.

$EPS_{i,t}$ = سود هر سهم شرکت i در سال t که برابر است با سودخالص تقسیم بر تعداد سهام منتشره

$NPM_{i,t}$ = حاشیه سود خالص شرکت i در سال t که برابر است با سودخالص به کل درآمد.

ب- فراگیری مالی شرکت: با استفاده از لگاریتم طبیعی وام‌های اخیر شرکت اندازه‌گیری می‌گردد.

¹ Nguyen

² Bouslah, & et al

³ Liu & Lu

ج- ثبات مالی: از شاخص زدآلتمن که در آن عدد زد یا عدد زد آلتمن Altman's Z-score مقیاسی برای تخمین و احتمال ورشکستگی شرکت یا نهاد کسب و کاری است. این عدد که توسط داده‌های صورت‌های مالی محاسبه می‌شود قدرت مالی و اعتباری یا استحکام مالی شرکت‌ها را نشان می‌دهد. این عدد حاصل از جمع ۵ نسبت مالی است که توسط اقتصاددان معروف ادوارد آلتمن در سال ۱۹۶۷ در مقاله‌ای انتشار یافت. عدد کمتر از ۸/۱ حاکی از احتمال بالقوه در ورشکستگی نهاد در دو سال آینده با احتمال ۹۵٪ بوده حال آنکه عدد زد بیشتر از ۳ به معنای فقدان احتمال ورشکستگی نهاد است که در مدل ۱ ارائه شده است:

$$Z - Score = 1.2A + 1.4B + 3.3C + 0.6D + 1.0E$$

$A = \text{Working Capital} / \text{Total Assets}$

$B = \text{Retained Earnings} / \text{Total Assets}$

$C = \text{Earnings before Interest and Tax (EBIT)} / \text{Total Assets}$

$D = \text{Market Value of Equity} / \text{Total Liabilities}$

$E = \text{Sales} / \text{Total Assets}$

متغیر مستقل

- الف- مسئولیت اجتماعی شرکت: با استفاده از ۱۰ مورد اطلاعاتی که TEJ تعیین کرده است، اندازه گیری می‌کنیم. طبق این روش، ما نمره ۰ یا ۱ را تعیین می‌کنیم یا اطلاعات به دلایل خاصی لحاظ نمی‌شود. سپس تعداد کل ۰ و ۱‌های هر شرکت در سال جمع می‌شود تا نمره مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بدست آید. ۱۰ مورد TEJ به شرح زیر است:
- (۱) عدم اشتغال کافی افراد معلول توسط یک شرکت: اگر تعداد افراد معلول شاغل بیشتر از ۵۰٪ تعداد تعیین شده باشد، نمره ۰ تعیین می‌شود در حالی که اگر کمتر از ۵۰٪ باشد ۱ اختصاص داده می‌شود.
 - (۲) انتشار کربن: میزان انتشار کربن کارخانه‌های یک شرکت به سال اضافه و تقسیم می‌شود. برای یک سال، یک نمره ۰ برای مقدار انتشار کربن بیشتر از حد متوسط تعیین می‌شود، در حالی که ۱ برای یک مقدار کمتر از حد متوسط تعیین می‌شود.
 - (۳) موقعیت‌های غیرقانونی شرکت: اگر شرکت در رفتارهای غیرقانونی دخیل باشد، نمره ۰ تعیین می‌شود، در صورت عدم مشاهده رفتار غیرقانونی، امتیاز ۱ تعیین می‌شود.
 - (۴) گواهینامه محصول MIT: به محصولات دارای گواهینامه نمره ۱ اختصاص می‌یابد در حالی که به افرادی که فاقد گواهینامه هستند نمره ۰ تعلق می‌گیرد.
 - (۵) شرکت‌های دارای گواهینامه ISO: به شرکت‌های دارای گواهینامه ISO نمره ۱ اختصاص می‌یابد در حالی که به افراد فاقد امتیاز ۰ اختصاص می‌یابد.
 - (۶) کمک‌های مالی شرکت‌ها: به شرکت‌هایی که کمک مالی دریافت می‌کنند نمره ۱ اختصاص داده می‌شود در غیر این صورت ۰ اختصاص داده می‌شود.
 - (۷) گرین مارک: اطلاعات مربوطه شامل مارک‌های سبز است که کمی کردن آن بسیار دشوار است؛ بنابراین، اطلاعات در این مطالعه گنجانده نشده است.
 - (۸) گواهینامه غذای GMP: به دلیل مشکلات صنعت در امتیاز مسئولیت اجتماعی شرکت لحاظ نشده است.

(۹) گواهینامه GMP دارویی: به دلیل مشکلات صنعت در امتیاز مسئولیت اجتماعی شرکت لحاظ نشده است.
 (۱۰) شرکت هایی که قانون استانداردهای کار را نقض می کنند: این به دلیل اطلاعات ناکافی در محاسبه امتیازات مسئولیت اجتماعی شرکت ها لحاظ نمی شود.

متغیرهای کنترلی

- الف- اهرم مالی شرکت: عبارت است از نسبت کل بدهی های بلند مدت تقسیم بر متوسط کل دارایی ها.
 ب- دارایی های شرکت: برابر است با دارایی های غیر جاری به کل دارایی ها.
 ج- سن شرکت: برابر است با برای کنترل تأثیرات بالقوه مراحل مختلف توسعه یک شرکت در نظر گرفته ایم.
 د- اندازه شرکت: برابر است با لگاریتم طبیعی کل دارایی ها.

فرضیه های پژوهش

- با توجه به عنوان پژوهش و چارچوب نظری فرضیه های زیر ارائه می گردد:
 فرضیه ۱- رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و عملکرد وجود دارد.
 فرضیه ۲- رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و ثبات مالی وجود دارد.
 فرضیه ۳- رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و فراگیری مالی وجود دارد.

تحلیل داده های پژوهش

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

پیش از آزمون فرضیه ها، متغیرها خلاصه وار در جدول ۱ ارائه می گردد:

جدول ۱. آمارتوصیفی متغیرهای پژوهش

عنوان فارسی متغیرها	میانگین	میان	انحراف معیار	حداقل	حداکثر	چولگی	کشیدگی
مسئولیت اجتماعی شرکت	۶۸,۰۷	۷۱,۹۲	۲۰,۷۲	۳,۴۰	۱۰۰,۷۵	-۰,۵۱	۲,۳۰
بازده داراییهای شرکت	۰/۱۲	۰,۱۰	۰,۱۳	-۰/۴۰	۰,۶۲	۰,۵۳	۴,۱۷
بازده حقوق صاحبان سهام	۰,۳۶	۰/۳۵	۰,۰۴	۰,۲۱	۰,۶۱	۱,۰۹	۶,۲۱
سود هر سهم شرکت	۱۰,۷۳	۱۰,۵۱	۱,۸۲	۵,۵۲	۱۷,۰۹	۰,۵۴	۳,۲۸
حاشیه سود خالص	۰,۰۷	۰,۰۵	۰,۰۶	۰/۰۰۰۲	۰,۶۴	۲,۳۰	۱۲,۷۰
فراگیری مالی شرکت	۲,۹۴	۲,۹۴	۰,۶۳	۰,۰۰	۴,۱۸	-۰,۲۵	۳,۲۱
ثبات مالی شرکت	۱۴,۲۲	۱۴,۱۰	۱,۴۵	۱۰,۱۰	۲۰,۱۸	۰,۶۸	۴,۱۴
اهرم مالی شرکت	۰,۵۸	۰,۵۹	۰,۲۱	۰,۰۱	۲,۰۷	۰,۲۸	۵,۸۲
دارایی های شرکت	۰,۶۳	۰,۶۰	۰,۴۹	-۱/۳۰	۲,۷۳	۰,۲۴	۳,۷۳
سن شرکت	۲۳,۱۳	۱۹,۰۰	۱۴,۴۸	۰,۰۰	۶۶,۰۰	۱,۰۲	۳,۰۷
اندازه شرکت	۱۴,۳۹	۱۴,۱۹	۱,۵۵	۱۰,۸۱	۲۰,۱۸	۰,۸۳	۴,۰۰۲

منبع: (یافته های پژوهشگر)

در جدول ۱ میانگین نشان دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع بوده و شاخص خوبی برای نشان دادن مرکزیت داده- هاست و میانه برای متغیر مسئولیت اجتماعی شرکت برابر با ۷۱,۹۲ که بیانگر این است که ۷۲ درصد از داده ها کمتر از

این مقدار و باقی بیشتر از این مقدار هستند. همچنین یکسان بودن مقدار میانگین و میانه نشان‌دهنده نرمال بودن این متغیر می‌باشد. شاخص‌های پراکندگی، معیاری برای تعیین میزان پراکندگی داده‌ها از یکدیگر یا میزان پراکندگی آن‌ها نسبت به میانگین است. انحراف معیار یکی از مهم‌ترین شاخص‌های پراکندگی است که برای متغیر حق الزحمه حسابرسی برابر $20/72$ می‌باشد. مقدار ضریب چولگی برای متغیر حق الزحمه حسابرسی $0/53$ می‌باشد که نشان می‌دهد چولگی به راست دارد و برای تمام متغیرها کشیدگی مثبت می‌باشد.

آزمون پایایی متغیرهای پژوهش

جهت بررسی پایایی متغیرها، آزمون ریشه واحد به ایم شیم و پسران در جدول ۲ ارائه گردیده است:

جدول ۲. نتایج آزمون ریشه واحد به ایم شیم و پسران

عنوان متغیر	علامت اختصاری متغیر	آماره ایم شیم و پسران	سطح معناداری
مسئولیت اجتماعی شرکت	CSRS	-۱۱,۲۱۹۳	۰/۰۰۰
بازده دارایی‌های شرکت	ROA	-۷,۸۸۰۹۸	۰/۰۰۰
بازده حقوق صاحبان سهام	ROE	-۴,۶۴۴۵۲	۰/۰۰۰
سود هر سهم شرکت	EPS	-۲,۹۷۸۳۷	۰,۰۰۱۴
حاشیه سود خالص	NPM	-۱۲,۰۶۱۲	۰/۰۰۰
فراگیری مالی شرکت	FI	-۳۱۹,۲۷۰	۰/۰۰۰
ثبات مالی شرکت	FS	-۲۷/۶۸۱	۰/۰۰۰
اهرم مالی شرکت	LEV	-۵,۷۷۹۱۳	۰/۰۰۰
دارایی‌های شرکت	TANG	-۱۲,۳۱۱۰	۰/۰۰۰
سن شرکت	AGE	-۲۶/۸۹۹	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	Size	-۱۲,۱۴۶۵	۰/۰۰۰

منبع: (یافته‌های پژوهشگر)

در جدول (۲)، نتایج آزمون ریشه واحد به ایم شیم و پسران نشان می‌دهد که در خصوص همه متغیرها فرضیه صفر مبنی بر ریشه واحد متغیرها یا نامانایی آن‌ها در سطح اطمینان $0/05$ رد شده و در نتیجه همه متغیرها مانا هستند.

آزمون هم‌انباشتگی (هم‌جمعی)

انباشتگی باقیمانده‌های کائو بر روی متغیرهای مدل فوق به قرار جدول ۳ است:

جدول ۳. نتایج آزمون هم انباشتگی

مقدار احتمال	مقدار آماره t	نام آزمون
۰,۰۰۹۸	-۲,۳۳۴۳۵۰	مدل (۱) با بازده دارایی ها
۰,۰۰۹۸	-۲,۳۳۴۳۵۰	مدل (۱) با بازده حقوق صاحبان سهام
۰,۰۰۰۰	-۵,۱۷۲۶۵۳	مدل (۱) با سود هر سهم شرکت
۰,۰۰۰۰	-۰,۸۷۹۳۸۳	مدل (۱) با حاشیه سود خالص
۰,۰۰۰۰	۶,۱۴۵۱۷۵	مدل (۲)
۰,۰۰۰۰	-۵,۵۸۴۱۰۸	مدل (۳)

منبع: (یافته‌های پژوهشگر)

در جدول (۳)، از آنجایی که مقدار احتمال برای آماره آزمون هم انباشتگی کائو (Kao) کمتر از ۰,۰۵ می باشد، در نتیجه فرض عدم وجود رابطه بلند مدت میان متغیرهای مدل رد می شود و نتیجه گرفته می شود متغیرهای مدل، در هر یک از مدل‌های فوق، هم انباشته هستند.

آزمون های تشخیصی در داده های ترکیبی

نتایج آزمون در جدول (۴)، ارائه گردیده است:

جدول ۴. نتایج آزمون آلفا

نتیجه	مقدار احتمال	مقدار آماره t	نوع آزمون
مدل پانل (دارایی اثرات ثابت) است	۰,۰۰۰۰	۹,۳۸۶۰۵۳	آزمون اف لیمر مدل (۱) با بازده دارایی ها
مدل پانل (دارایی اثرات ثابت) است	۰,۰۰۰۰	۱۳,۰۳۴۷۸۴	آزمون اف لیمر مدل (۱) با بازده حقوق صاحبان سهام
مدل پانل (دارایی اثرات ثابت) است	۰,۰۰۰۰	۶,۶۰۵۳۷۸	آزمون اف لیمر مدل (۱) با سود هر سهم شرکت
مدل پانل (دارایی اثرات ثابت) است	۰,۰۰۰۰	۳,۰۶۳۴۲۶	آزمون اف لیمر مدل (۱) با حاشیه سود خالص
مدل پانل (دارایی اثرات ثابت) است	۰/۰۰۰	۱۹,۴۱۵۷۸۰	آزمون اف لیمر مدل (۲)
مدل پانل (دارایی اثرات ثابت) است	۰,۰۰۰۰	۱۵۸,۶۵۹۸۷۷	آزمون اف لیمر مدل (۳)

منبع: (یافته‌های پژوهشگر)

در جدول (۴)، از آن جایی که مقدار احتمال آزمون لیمر کوچک تر از ۰/۰۵ می باشد، لذا فرض صفر مبنی بر وجود رگرسیون تجمیعی (اثرات تصادفی) رد شده و بنابراین الگوی مناسب برای برآورد مدل مورد بررسی، دارای اثرات ثابت

بوده و به صورت تجمیعی نیست. حال که مشخص شد مدل به صورت پانل و دارای اثرات است، نیاز به این آزمون وجود دارد. با اجرای آزمون هاسمن نتایج به قرار جدول (۵) خواهد بود:

جدول ۵. نتایج آزمون هاسمن

نوع آزمون	مقدار آماره کای اسکوئر	مقدار احتمال	نتیجه
آزمون هاسمن مدل (۱) با بازده دارایی ها	۴۸,۶۰۶۲۱۸	۰/۰۰۰	مدل دارای اثرات تصادفی نیست (اثرات ثابت دارد)
آزمون هاسمن مدل (۱) با بازده حقوق صاحبان سهام	۲۳,۵۱۷۰۰۴	۰/۰۰۰	مدل دارای اثرات تصادفی نیست (اثرات ثابت دارد)
آزمون هاسمن مدل (۱) با سود هر سهم شرکت	۱۸,۲۳۰۱۴۳	۰,۰۰۲۷	مدل دارای اثرات تصادفی نیست (اثرات ثابت دارد)
آزمون هاسمن مدل (۱) با حاشیه سود خالص	۱۳,۹۵۸۰۳۰	۰,۰۱۵۹	مدل دارای اثرات تصادفی نیست (اثرات ثابت دارد)
آزمون هاسمن مدل (۲)	۱۳۰,۸۲۴۴۴۲	۰/۰۰۰	مدل دارای اثرات تصادفی نیست (اثرات ثابت دارد)
آزمون هاسمن مدل (۳)	۱۰۶,۴۱۶۹۹۱	۰/۰۰۰	مدل دارای اثرات تصادفی نیست (اثرات ثابت دارد)

منبع: (یافته‌های پژوهشگر)

در جدول (۵)، با توجه به اینکه مقدار احتمال آزمون هاسمن کمتر از ۰/۰۵ می باشد، در نتیجه این فرض آماری که مدل دارای اثرات تصادفی باشد، رد می شود. بنابراین، در نهایت نتیجه حاصل می شود که مدل دارای اثرات ثابت بر روی مقاطع است و با این تنظیمات، مدل رگرسیون برآورد می گردد.

یافته های پژوهش

خلاصه تجزیه و تحلیل فرضیه های پژوهش

پس از انجام آزمون‌های مربوط به فروض کلاسیک رگرسیون خطی اقدام به برازش مدل‌های پژوهش می گردد که نتایج آن در جدول ۶ ارائه می شود:

جدول ۶. نتایج آزمون مدل (۱) با بازده دارایی ها

نام متغیر	نماد	ضریب	آماره t	p-value
مسئولیت اجتماعی	LOG_CSR	-0.328718	-20.34321	***0.0054
اهرم مالی	LEV	-0.391699	-25.61144	***0.0000
دارایی های شرکت	TANG	0.001267	0.329933	0.7415
سن شرکت	AGE	-0.004397	-4.477593	***0.0000

نام متغیر	نماد	ضریب	آماره t	p-value
اندازه شرکت	SIZE	0.016919	3.287576	***0.0010
عرض از مبدأ	C	0.229133	3.926244	***0.0001
R ²	۰,۷۹۵	R ² تعدیل شده		۰,۷۷۴
آماره دورین - واتسون		۱,۵۸۷۴۳۸		
آماره F فیشر	۳۷,۵۹۲۰۱	سطح معناداری		***۰,۰۰۰۰

منبع: (یافته‌های پژوهشگر)

*سطح خطای ۱۰ درصد - ** سطح خطای ۵ درصد - *** سطح خطای ۱ درصد

جدول ۷. نتایج آزمون با مدل (۱) با بازده حقوق صاحبان سهام

نام متغیر	نماد	ضریب	آماره t	p-value
مسئولیت اجتماعی	LOG_CSR	0.003153	2.564112	0.0105
اهرم مالی	LEV	0.014990	8.471748	0.0000
دارایی های شرکت	TANG	-0.001655	-2.170167	0.0302
سن شرکت	AGE	-0.000705	-3.688164	0.0002
اندازه شرکت	SIZE	-0.019272	-29.13893	0.0000
عرض از مبدأ	C	0.643885	96.55433	0.0000
R ²	۰,۹۷۳	R ² تعدیل شده		۰,۹۷۰
آماره دورین - واتسون		۱,۷۸۶۵۴۲		
آماره F فیشر	۳۵۲,۴۸۱۰	سطح معناداری		***۰,۰۰۰۰

منبع: (یافته‌های پژوهشگر)

جدول ۸. نتایج آزمون مدل (۱) با سود هر سهم شرکت

نام متغیر	نماد	ضریب	آماره t	p-value
مسئولیت اجتماعی	LOG_CSR	-0.199942	-1.653308	0.0497
اهرم مالی	LEV	-0.845154	-4.763685	0.0000
دارایی های شرکت	TANG	-0.026279	-0.539102	0.5899
سن شرکت	AGE	0.079200	6.536566	0.0000
اندازه شرکت	SIZE	0.556824	8.988706	0.0000
عرض از مبدأ	C	1.754831	2.500084	0.0125
R ²	۰,۸۷۳	R ² تعدیل شده		۰,۸۶۰
آماره دورین - واتسون		۱,۵۰۸۴۶۵		
آماره F فیشر	۶۶,۶۴۸۷۸	سطح معناداری		***۰,۰۰۰۰

منبع: (یافته‌های پژوهشگر)

جدول ۹. نتایج آزمون مدل (۱) با حاشیه سود خالص

نام متغیر	نماد	ضریب	آماره t	p-value
مسئولیت اجتماعی	LOG_CSR	-0.007403	-0.657988	0.5107
اهرم مالی	LEV	-0.014225	-1.550682	0.1212
دارایی های شرکت	TANG	0.005875	1.961799	0.0500
سن شرکت	AGE	-0.001146	-3.033637	0.0025
اندازه شرکت	SIZE	0.007588	2.512356	0.0121
عرض از مبدأ	C	0.006885	0.139007	0.8895
R ²	۰,۳۱۳	R ² تعدیل شده		۰,۲۴۲
آماره دورین-واتسون	۱,۸۴۷۲۹۹			
آماره F فیشر	۴,۳۹۸	سطح معناداری		***۰,۰۰۰۰

منبع: (یافته‌های پژوهشگر)

آزمون فرضیه اول

فرضیه اول این پژوهش بدین صورت بیان شده که رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و عملکرد وجود دارد. همانطور که در فصل سوم بیان شد، در این پژوهش برای آزمون فرضیه اول از مدل رگرسیون لجیت استفاده گردیده است. با توجه به آنچه در فصل سوم بیان شد، برای عدم رد فرضیه اول انتظار می‌رود در سطح معناداری موردنظر، ضریب برآوردی و سطح معناداری متغیر توضیحی معنادار باشد. لذا فرضیه اول پژوهش تایید می شود.

آزمون فرضیه دوم

بر طبق نتایج مندرج در جدول (۱۰)، با توجه به اینکه p-value برای ضریب متغیر مسئولیت اجتماعی بیش تر از ۰,۰۵ است، فرضیه دوم پژوهش در سطح اطمینان ۰,۹۵ رد می‌شود. به عبارتی در نمونه مورد بررسی شواهدی منبی بر وجود رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و ثبات مالی یافت نشد:

جدول ۱۰. نتایج آزمون مدل (۲)

نام متغیر	نماد	ضریب	آماره t	p-value
مسئولیت اجتماعی	LOG_CSR	-0.017397	-1.694355	0.0905
اهرم مالی	LEV	0.095034	8.529141	0.0000
دارایی های شرکت	TANG	0.004829	1.430712	0.1528
سن شرکت	AGE	0.054897	85.16718	0.0000
اندازه شرکت	SIZE	0.019951	5.438806	0.0000
عرض از مبدأ	C	1.365815	32.09835	0.0000
R ²	۰,۹۸	R ² تعدیل شده		۰,۹۷
آماره دورین-واتسون	۱,۵۰۶۵۴۲			
آماره F فیشر	۵۱۸,۳۶۰	سطح معناداری		***۰,۰۰۰۰

منبع: (یافته‌های پژوهشگر)

آزمون فرضیه سوم

بر طبق نتایج مندرج در جدول (۱۱)، با توجه به اینکه p-value برای ضریب متغیر مسئولیت اجتماعی کمتر از ۰,۰۵ است، فرضیه سوم پژوهش در سطح اطمینان ۰,۹۵ رد نمی‌شود. به عبارتی رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و فراگیری مالی وجود دارد:

جدول ۱۱. نتایج آزمون مدل (۳)

نام متغیر	نماد	ضریب	آماره t	p-value
مسئولیت اجتماعی	LOG_CSR	0.081004	2.158218	0.0311
اهرم مالی	LEV	-0.098327	-2.195513	0.0283
دارایی های شرکت	TANG	0.014044	1.047004	0.2953
سن شرکت	AGE	0.092261	28.74120	0.0000
اندازه شرکت	SIZE	0.374814	22.62267	0.0000
عرض از مبدأ	C	6.599016	35.30890	0.0000
R ²	۰,۹۸۳	R ² تعدیل شده		۰,۹۸۱
آماره دورین-واتسون		۲,۱۲۷۶۴۹		
آماره F فیشر	۵۷۴,۴۶۳۵	سطح معناداری		***۰,۰۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر به دنبال بررسی تاثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر عملکرد مالی، ثبات مالی و فراگیری مالی می‌باشد و در نهایت نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و عملکرد وجود دارد. در نمونه مورد بررسی شواهدی منبئ بر وجود رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و ثبات مالی یافت نشد؛ و در ادامه دریافتیم که رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و فراگیری مالی وجود دارد. عرب صالحی و همکاران (۱۳۹۲) به بررسی رابطه مسئولیت اجتماعی با عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. مسئولیت اجتماعی شرکتها، از طریق پرسشنامه ای که حاوی ۵۳ سؤال در زمینه مسئولیت اجتماعی آنها نسبت به مشتریان، کارکنان، محیط زیست و نهادهای موجود در جامعه (نهادهای آموزشی، نهادهای فرهنگی، نهادهای ورزشی، سازمانهای بهداشتی، بیمارستانها، نهادهای خیریه، مراکز توانبخشی و غیره) است، اندازه گیری نتایج پژوهش نشان می‌دهد که عملکرد مالی با مسئولیت اجتماعی شرکت نسبت به مشتریان و نهادهای موجود در جامعه ارتباط دارد. ولی عملکرد مالی با مسئولیت اجتماعی شرکت نسبت به کارکنان و محیط زیست رابطه معناداری ندارد.

در راستای تایید تحقیقات قبلی نیز ما با نتایج مشابهی همراه بودیم. در تحقیق ما نیز رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و عملکرد وجود دارد. صنوبر و همکاران به بررسی رابطه بین مسوولیت پذیری اجتماعی و ابعاد آن شامل شرایط محیط کار، محیط زیست، رفتار کسب و کار، جامعه و اجتماع محلی و راهبری شرکت با عملکرد مالی شرکت ها در صنعت مواد و محصولات دارویی پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که بین متغیر مسوولیت

پذیری اجتماعی و هر یک از ابعاد پنج گانه آن با متغیر عملکرد مالی، رابطه ای وجود ندارد. همچنین، بین اندازه و ریسک سازمان با عملکرد مالی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. در تحقیقات ما نیز در نمونه مورد بررسی شواهدی منبئ بر وجود رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و ثبات مالی یافت نشد. حاجیها و همکاران به بررسی حاکمیت شرکتی، افشای مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت پرداختند. مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتی و افشاگری های مرتبط با آن عامل ضروری است که به تداوم فعالیت شرکت ها منتهی می شود. هدف این مقاله بررسی ارتباط حاکمیت شرکتی، مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. برای محاسبه معیار مسئولیت اجتماعی از مدل میسرا و همکاران استفاده شده است. برای حاکمیت شرکتی از معیارهای تمرکز مالکیت و درصد سهام در دست سهام داران عمده (بلوکی) استفاده شده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان می دهد بین معیار تمرکز مالکیت و مسئولیت اجتماعی ارتباط معنی داری وجود دارد ولی بین معیار درصد سهام در دست سهام داران عمده و مسئولیت اجتماعی ارتباط معنی داری مشاهده نشد. همچنین بین مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت نیز ارتباطی معنی دار مشاهده نشد. این در حالی است که ما در فرضیه سوم تحقیقات خود دریافتیم رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و فراگیری مالی وجود دارد.

با توجه به اینکه رابطه ای مثبت و معنی دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و عملکرد وجود دارد و مسئولیت اجتماعی یکی از ارکان مهم هر جامعه ای می باشد. پیشنهاد می شود گردانندگان شرکت طرح های مسئولیت اجتماعی را هیات مدیره شرکت ها مطرح کنند و بودجه ای برای این هدف مصوب کنند. با توجه به اینکه محدود شدن مسئولیت اجتماعی برای دولت هزینه های سنگین را همراه دارد و همچنین پیاده سازی طرح های طولانی مدت و دشوار است و دیگر مشکلات را برای دولت به همراه دارد. پیشنهاد می گردد برنامه های معافیت های مالیاتی با نظارت دولت برای شرکت هایی که در حوزه مسئولیت های اجتماعی فعالیت دارند در نظر گرفته شود تا از آثار پیاده سازی آن شرکت ها و اجتماع مرتفع گردند. به پژوهشگران پیشنهاد می گردد در پژوهش های آتی خود به بررسی مباحث زیر پردازند:

- در تحقیقات آتی می توان به بررسی شاخص های دیگری همچون مدیریت سود و مسئولیت اجتماعی، ارزش شرکت و مسئولیت اجتماعی و دیگر شاخص ها هزینه های نمایندگی و عملکرد شرکت پرداخته شود.
- با توجه به اینکه مسئولیت اجتماعی بیشتر یک مفهوم توصیفی می باشد میتوان از روش پرسشنامه ای در تحقیقات دیگری در این حوزه انجام پذیرد.
- رابطه رگرسیونی این پژوهش برای تمام صنایع عضو نمونه آماری به صورت یک جا برآورد شده است. از این رو، پیشنهاد می شود در مطالعات آتی، این رابطه، برای صنایع گوناگون به تفکیک برآورد شود.

منابع

۱. حاجیها، زهره، شاکری، عبدالرضا. (۱۳۹۸). حاکمیت شرکتی، افشای مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت. پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۱(۴۴)، ۱۷۵-۱۹۲.
۲. حساس یگانه، یحیی، سهرابی، حسینعلی، غواصی کناری، محمد. (۱۳۹۹). ارتباط گزارشگری مسئولیت اجتماعی با ارزش شرکت. پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۲(۴۵)، ۱-۲۰.
۳. صراف، فاطمه، برزگر، قدرت اله، محمدی، مهسا. (۱۳۹۷). هموارسازی سود، مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت. تحقیقات حسابداری و حسابرسی، ۱۰(۳۹)، ۱۸۹-۲۱۰.

۴. صفری گرایلی مهدی و عالیه بالارستاقی. (۱۳۹۳). بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت حاکمیت شرکتی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مطالعات تجربی حسابداری مالی، مقاله ۵، دوره ۱۲، شماره ۴۷، ۹۳-۱۱۲.
۵. صنوبر، ناصر، خلیلی، مجید، ثقفیان، حامد، (۱۳۹۰)، بررسی رابطه بین مسئولیت پذیری اجتماعی با عملکرد مالی شرکت ها، فصلنامه علمی - پژوهشی کاوش های مدیریت بازرگانی، سال دوم، شماره ۴، ص ۲۸-۵۲.
۶. عرب صالحی، مهدی، صادقی، غزل، معین الدین، محمود، (۱۳۹۲)، رابطه مسئولیت اجتماعی با عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش های تجربی حسابداری، سال سوم، شماره ۹، ص ۲۰-۱.
۷. قادرزاده، سیدکریم، کردستانی، غلامرضا، حقیقت، حمید. (۱۳۹۶). شناسایی و رتبه بندی عوامل مؤثر بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها با رویکرد داده کاوی. پژوهشهای کاربردی در گزارشگری مالی، ۶(۲)، ۷-۴۶.
۸. نمازی، محمد، مقیمی، فاطمه. (۱۳۹۷). تأثیر نوآوری و نقش تعدیلی مسئولیت پذیری اجتماعی بر عملکرد مالی شرکت ها در صنایع مختلف. بررسی های حسابداری و حسابرسی، ۲۵(۲)، ۲۸۹-۳۱۰.
۹. وحیدی الیزایی، ا. فخاری، م. (۱۳۹۴). تأثیر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتی بر عملکرد مالی شرکت، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره ۲۷، ۱۷-۱.
10. Bouslah, K., Kryzanowski, L., & M'Zali, B. (2018). Social performance and firm risk: Impact of the financial crisis. *Journal of Business Ethics*, 149, 643-669.
11. Carroll, A (1979)'A Three Dimensional Model of Corporate SocialPerformance', *Academy of Management Review*4:497 -505.
12. Chen, B., & Zhang, A. (2021). How Does Corporate Social Responsibility Affect the Cost of Equity Capital through Operating Risk?. *Borsa Istanbul Review*.
13. Freeman, R. E.: 1984, *Strategic Management: A Stakeholder Approach* (Pitman Publishing, Boston, MA).
14. Liu, Min & Lu, Weijie. (2019). corporate social responsibility, firm performance, and firm risk: the role of firm reputation. *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*. 1-21. 10.1080/16081625.2019.1601022.
15. Margolis, Joshua D., & James P. Walch (2009). "Misery Loves Companies: Whether Social Initiatives by Business?". *Harvard Business School Working Paper Series*. 2001. No.01-058. *Social Enterprise Series No.19*. p. 10.
16. Namazi, M., & Jafari, Z. (2020). Agency Costs Moderating Effects On The Relation between Corporate Social Responsibility and Cost Stickiness. *Empirical Research in Accounting*, 9(4), 169-200.
17. Nguyen, N, (2019), -The Effect of Corporate Social Responsibility Disclosure on Financial Performance: Evidence from Credit Institutions in Vietnam. *papers. ssn. Com*